

OPONENTSKÝ POSUDEK

Disertační práce Mgr. Jitky Jirsákové : Strategie výchovy k partnerství, manželství a rodičovství v gymnaziálním vzdělávání

Postupy a strategie výchovy k rodičovství, partnerství a manželství ve výuce jsou dlouhodobě (nejen) u nás analyzovány, včetně hledání neoptimálnějších didaktických postupů v různých věkových kohortách. V souvislosti s výukou ke zdravému životnímu stylu je dané téma přirozeně implantováno do rámcových vzdělávacích programů škol.

Vzhledem k soudobému demografickému vývoji i postmoderního hledání alternativních životních stylů rizikové společnosti má výchova k partnerství a rodičovství stále výraznější smysl. Tím je vědomí sounáležitosti, zakotvenosti a zásadní potřeby sociální opory: rodina, domov se dnes stává téměř jediným místem genius loci, které vytváří ostrov bezpečí, hranic lidského zdraví ve všech jeho dimenzích. A to před velkými problémy, které před Evropou vyvstávají a ještě vyvstanou v nadcházejících letech.

Autorka rozvrhla text disertační práce do sedmi kapitol, první čtyři jsou proponovány jako úvodní včetně terminologického vymezení, pátá kapitola předkládá různé strategie výuky daného tématu ve vybraných zemích u nás a některých zemích EU. Šestá kapitola je věnována výzkumné sondě mapující míru zájmu učitelů vybraných pražských gymnázií při výuce partnerství, manželství a rodičovství, včetně zjišťování postojů vyučovaných. Poslední kapitola předkládá didaktická doporučení včetně návrhu výuky pro pedagogy. Práce má 195 stran plus 83 stran příloh, seznam literatury obsahuje 197 odkazů včetně internetových adres. Je jen škoda, že autorka více nečerpala ze zahraničních odborných pramenů, které by rozšířilo i teoretický pohled na tuto důležitou součást výuky mládeže.

Autorka v úvodu proponuje jako svůj hlavní cíl práce vytvořit strategii (program) výuky uvedených témat (str. 10). Předem je nutno upomenout, v souvislosti s terminologickým vyjadřováním, že nelze používat jako synonyma strategii a program, nebo návod. Program pracuje s apriori stanoveným pořadem, plánem tj. postupem, kdežto strategie znamená záměrné operativní, flexibilní vedení na základě aktuální variabilní situace. Přiklání se proto autorka k *programu* výuky, nebo *strategii* výuky?

Předem je nutno konstatovat, že problematika dospívající mládeže včetně postupů při výuce uvedených témat je velmi komplikovaná, včetně odlišnosti přístupů a interpretací konkrétní výuky. Je proto zřejmé, že disertační práce může pouze vymezit tematické okruhy včetně pojmenování základních problémů. Fokusem disertační práce je tak již zmiňovaný program (strategie) výuky v již pojmenované zmíněné oblasti.

Kapitola věnovaná metamorfózám krize dospívání v úvodu konstatuje proměnu současné společnosti směřující k výraznému individualizování, personalizaci, která sebou paralelně nese kult těla a mládí. Autorka píše, že mládež tvoří jedinci sociálně nezralí (str. 14), jenže můžeme rozlišit zralost sociální, biologickou, psychologickou a profesionální. Může rovněž

blíže ozřejmit „ budování nové identity“ (str.21) v adolescenci , tj. jedná se negaci staré identity? Jak dát do kontextu identitu osoby a identitu prostoru v němž mladý člověk prožívá svůj dosavadní život?

Autorka se domnívá , že mladí lidé, jak naznačují data rozvodovosti, nevstupují již do manželského svazku bezhlavě a pokud se stanou manželi, činí tak zodpovědně a s vědomím, že to bude svazek na celý život (34). Jak bude interpretovat následující odlišný názor.

Představa jistoty manželství rodičů na celý život se stává minulostí, tvrdí antropoložka M. Meadová dokonce uvádí, že čím déle lidé budou žít, čím rozmanitější budou mít zkušenosti, tím menší je pravděpodobnost, že manželství potrvá celý život. Rozvod je realita tohoto světa - světa, kde lidé žijí hodně dlouho, hodně se mění, střídají zaměstnání a přitom se vyvíjí jejich osobnost i zájmy. Kdyby byla nejstrašnější smrt, dnes je to rozvod. Máme více rozvodů, ale přesto rozvody nerozbily o nic více rodin, než před 100 lety smrt.

V kapitole věnovaných partnerským strategiím autorka výrazně vychází z výzkumů P.Saka (hodnotové orientace mládeže), proč nejsou také zmíněné rizikové faktory v chování současné mládeže ? Například mezinárodní komparativní výzkumy mládeže v EU , které se uskutečnily i u nás (Psychologický ústav ČAV v Brně). Pokud autorka hovoří o provedených výzkumech „ u nás i ve světě“ (str.44), měla je uvést, nelze anonymně odkazovat.

Stylům partnerských (dydických) strategií české středoškolské mládeže je věnována třetí kapitola, ovšem v podkapitole 3.4 se píše o životní partnerské strategii mládeže. Jak se odlišují styly partnerských (dyadických) strategií české *středoškolské* mládeže vůči ostatním věkovým skupinám mládeže?

Zajímavou kapitolou (18 stran) jsou předložené strategie výuky témat manželství a rodičovství u nás a ve vybraných zemích Evropy. Autorka předkládá koncepci výuky v ČR, SR, Polska a Velké Británie (Anglie, Wales, Skotsko, Severní Irsko). Zde je nutno konstatovat, že autorka málo využila příležitost ke srovnávacímu posouzení výuky témat manželství a rodičovství . Krátké závěrečné posouzení odlišností přístupů působí zkratkovitě a nezúčastněně. Přitom právě komparativní studie jsou velmi inspirativní pro formulování vlastních strategií výuky. Autorka mohla také v souvislosti se strategiemi výuky témat manželství a rodičovství výrazněji čerpat ze zahraničních publikací k danému tématu .

Výzkumná sonda na devíti pražských gymnáziích (2006) při souboru N=334 (F =187, M=147) , která je dobře zpracována, pomohla částečně odkrýt postoje středoškoláků k této výuce. Je škoda, že autorka i zde více nevytěžila a neokomentovala získaná data v závěrečném shrnutí (věnováno pouze třináct řádků), hlubší analýze výsledků , než k osobním názorům na to, jak by měla výuka vypadat (což patří na jiné místo).

Konstatování, že respondenti si uvědomují důležitost informování v problematice partnerství, manželství a rodičovství s paralelním zjištěním, že tuto výuku nepostrádají ,diskutabilně odkazuje k formulaci dotazníkového zadání otázek.

V návrhu a ověření volitelného předmětu a besed o rodičovství autorka předkládá nepovinný volitelný předmět Od partnerství k rodičovství, který si ověřila v praxi.

Závěrečná kapitola, dle autorky nejdůležitější, předkládá *vlastní* „Didaktická doporučení a návrh výuky pro pedagogy“. Jedná se o proponovanou strategii výuky témat týkající se partnerství, manželství a rodičovství na střední škole gymnaziálního typu. Tj. lze považovat didaktická doporučení a návrh výuky *za strategii (program) výuky* ? Autorka v uvedeném centrálním místě textu přirozeně poznamenává, že cíle a obsah výchovy k partnerství, manželství a rodičovství vychází z očekávaných výstupů a učiva RVP G. Autorka vidí jako nejvhodnější variantu zpracování uvedené výchovy ve vytvoření volitelného předmětu v ŠVP čtyřletého gymnázia.

V části návrhu besed a přednášek v 1. ročníku je navrhováno pozvat na besedu gynekologa a sexuologa (str.157). Otázkou je zda-li nedochází k vyčleňování sexuality z celkového pojmání osobnosti (sciencia sexualis) člověka , tj. tradičnímu přístupu od 18. století , což

oprávněně kritizoval např. M.Foucault. Například prof.MUDr.K.Chromý (ILF) dokonce nedoporučuje lékaře jako odborníka , který by měl k dětem , jako úvodní expert, hovořit o partnerských – intimních vztazích. V části příkladů aktivit na vybraná témata (představení souseda, co prozradí moje jméno, co se mi honí hlavou) se jedná o běžná sociálněpsychologická , případně sociálně komunikativní témata. Diskutabilní je aktivita č.10 „Studenti si uvědomí nutný posun některých hodnot se vstupem do manželství“, protože je nerealistická. Předpoklad „uvědomění si“ je spjat s praktickým, prožitkovým a zkušenostním krokem, nikoliv virtuální představou .

Autorka odkazuje na výzkum Šmahela (2004) , který uvádí, že 90 procent studentů středních škol používá/využívá internet, přesto nebyl v dotazníkovém šetření (otázka č. 9) uveden jako jeden z možných pramenů informací o partnerství, rodičovství a manželství , pouze byl možný odkaz na „odjinud“, vedle kamarádů, rodičů ,časopisů, odborné literatury a školy.

Zde vyvstává jedna důležitá námitka , zda není zapotřebí výrazněji využívat internet jako diskusní fórum k danému tématu. Veřejný prostor, který donedávna tvořil místo setkávání a diskuzí , včetně přirozených komunit, v nichž mladí lidé žijí ,byl a stále více je demontován. Veřejný prostor se tak stále více přesouvá do virtuálního veřejného prostoru, který supluje přirozené komunity setkávání , viz současné internetové diskusní plochy využívání právě mládeží. Besedy se stávají pouze paralelní diskusní formou možného působení na mládež , nikoliv dominantní .Jak autorka zakomponuje rovněž i využití virtuálního prostoru do výuky (včetně e-learningu)?

V závěru lze konstatovat, že autorce se podařilo částečně nastínit základní strategie výchovy k partnerství, manželství a rodičovství (v gymnaziálním) vzdělávání. Oponent si je vědom komplexnosti přístupu při uvedené výuce v kontextu RVP G, proto lze ocenit variabilní návrhy různých postupů a strategií, které autorka předložila .

Práci doporučuji k obhajobě.

V Praze 1.6.2009

.....
PhDr.Jiří Kučírek, Ph.D.